

эвфоническим совершенством и семантически расширенным смыслом именно благодаря коннотации фонетических единиц.

Ключевые слова: коннотация, поэтический текст, звуки, шумные согласные, номинативные и коммуникативные единицы, модальность, суггестия.

Summary

This research deals with the connotation of noisy consonants combinations as one of the components of suggestibility of the poetic text. Material that is analyzed in this article bases on Ukrainian writers' lyrical works of the beginning of XX century, whose sound palette amazes by euphonic perfection and semantically expanded sense owing to connotation of phonetic units.

Keywords: connotation, poetic text, sounds, noisy consonants, nominative and communicative units, modality, suggestion.

УДК 81–115:[811.161.2+811.161.1+811.112.2]

Чорна М.М.,
асистент,

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ ФОНЕМ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВНИХ СИСТЕМ

У сучасний період розвитку інформаційного суспільства провідною проблемою є забезпечення всіх галузей народного господарства висококваліфікованими спеціалістами, що володіють фундаментальними теоретичними знаннями й високорозвиненими вміннями організації практичного процесу. Відтак, істотно зростають вимоги до кваліфікації та якості підготовки майбутніх фахівців, щоб забезпечити їх конкурентноздатність на ринку праці.

Один із напрямів розв'язання даної проблеми – формування у студентів мовленнєвої культури, комунікативної компетенції, у тому числі через навчання кількох мов.

Різні аспекти зазначеної проблеми досліджували Т.М. Котик (навчання російської та української мов), В.К. Імедадзе (грузинської та української мов), М.М. Галицька (української та англійської мов). Натомість методику одночасного навчання двох іноземних мов на тлі поглибленого вивчення рідної ще не побудовано.

Успішне вивчення іноземних мов указує на ставлення людини до життя, на її розуміння того, що Україна являється невід'ємною частиною світу. Знання мов дає додаткові можливості для самореалізації особистості за сучасних умов. У світі проблем культурне розмаїття наближається до збереження людських цінностей. Вивчити мови – означає стати ближчим до інших. Володіти декількома мовами – означає бути озброєним інтелектуальними засобами для зустрічі з реальним і невідомим. Вивчення іноземної мови також означає боротьбу з неосвіченістю та безкультур'ям, в основі яких – зверхність та расизм. Тому мовна політика Ради Європи зосереджується на трьох головних принципах: вивчення мов – універсальна потреба і право кожного; це довічний процес, що триває упродовж усього життя;

інтереси і потреби тих, хто вивчають мови, спрямовані на процес задоволення потреб суспільства [2].

Соціально-економічні та культурні тенденції розвитку українського суспільства викликають необхідність одночасного навчання декількох мов. Найчастіше першою іноземною мовою є англійська, а другою – німецька.

У побудові методики одночасного навчання трьох мов, дві з яких є іноземними, доцільно враховувати їх порівняльну характеристику, зокрема чотирьох взаємопов'язаних рівнів: фонетичного, граматичного, лексичного і синтаксичного.

Мета статті – показати функціонування мовних одиниць на фонетичному рівні у зіставленні української, англійської та німецької мовних систем.

Фонетика (від гр. *phone* – звук) – розділ мовознавства, в якому вивчається звукова будова мови. Основним об'єктом вивчення фонетики є звуки – найменші одиниці мовного потоку, з яких у мові складаються слова [9].

Кожна мова має свою систему звуків, і не існує двох мов, які повністю збігалися би за цим показником. Звуки поділяються на голосні (складаються з голосу) і приголосні (складаються з голосу і шумів). Звучання голосних і приголосних звуків залежить також від позиції в слові, вимови, швидкості, темпу мовлення, навіть від обставин і місця спілкування.

Здійснюючи аналіз, звернемо передусім увагу на такі показники порівняльної характеристики системи фонем української, англійської та німецької мов як: однакове, частково подібне та специфічне.

Однакове виокремлюємо для того, щоб при вивченні другої чи третьої мови можна було спиратися на попередньо засвоєний матеріал як з рідної мови, так і першої іноземної.

Насамперед проаналізуємо за ознакою однакового системи приголосних та голосних звуків української, англійської та німецької мов (таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняння однакового в системах приголосних та голосних звуків української, англійської та німецької мов

СИСТЕМИ ПРИГОЛОСНИХ			
Характеристика	Українська мова	Англійська мова	Німецька мова
1. Лабіалізація в системі приголосних звуків	[ш], [ж]	[w]	[ʃ]
2. Протиставлення за дзвінкістю – глухістю	[б]-[п], [д]-[т], [з]-[с], [ж]-[ш], [дз]-[ц], [дж]-[ч], [р]-[к], [г]-[х]	дзвінкі: [b], [d], [g], [m], [n], [ŋ], [v], [z], [ʒ], [dʒ], [ð], [r], [j], [w], [l]; глухі: [p], [t], [k], [f], [θ], [s], [ʃ], [h], [tʃ]	дзвінкі: [b], [d], [g], [v], [z], [j], [m], [n], [ŋ], [l], [r]; глухі: [p], [t], [k], [pʃ], [ts], [tʃ], [t], [s], [ʃ], [ç], [x], [h]

3. Характеристика за тривалістю звучання	[дз], [дж], [ц], [ч], [ш], [ж]	[tʃ], [dʒ], [ʃ], [ʒ]	[pf], [ts], [tʃ], [ʃ], [ç], [x], [s]
4. Наявність африкатів	[дз], [дж], [ц], [ч]	[tʃ], [dʒ]	[pf], [ts], [tʃ]
СИСТЕМИ ГОЛОСНИХ			
Характеристика	Українська мова	Англійська мова	Німецька мова
1. Лабіалізованість – нелабіалізованість голосних звуків	лабіалізовані		
	[o], [y]	[ɔ:], [ɒ], [u:], [u]	[y:], [o:], [u:], [o:], [ʊ], [ɔ], [y], [œ]
	нелабіалізовані		
	[i], [и], [e], [a]	[i:], [a:], [ə:], [i], [e], [æ], [ʌ], [ə]	[i:], [i], [e:], [ɛ:], [ɛ], [ə], [a:], [a]

Як засвідчує таблиця 1, в українській, англійській та німецькій мовах спостерігаються явища лабіалізації, дзвінкості – глухості, тривалості звучання та наявності африкатів у системах приголосних звуків, а також явища лабіалізованості – нелабіалізованості в системах голосних звуків.

Розглянемо випадки однакового в системах приголосних звуків української, англійської та німецької мов і насамперед таку характеристику приголосних звуків, як лабіалізація.

Лабіалізація – (від лат. *labia* – губа) – заокруглення випнутих уперед губ (під час вимови деяких звуків). Вона досягається шляхом висунення губ уперед і їх зближення [3, 52]. В українській мові постійну значну лабіалізацію мають приголосні [ш], [ж] (*жолудь, шум*), а в решти лабіалізація з'являється під час впливу лабіалізованих голосних [y], [o] (*туман, комора*). Лабіалізація приголосних у німецькій мові є більш помітною, ніж в українській, бо виникає вона внаслідок впливу більшої лабіалізації німецьких довгих голосних [7, 44]. Наприклад: *gut* [gu:t], *Sohn* [zo:n]. Тільки один приголосний німецької мови [ʃ] завжди лабіалізований. Наприклад: *springen* [ʃpringen]. Лабіалізація в англійській мові відбувається тільки із приголосним [w], але подібно до української мови проявляється під час впливу лабіалізованого голосного [u] [5, 66]. Наприклад: *winner* ['winə], *bull* [bul].

Порівняємо системи приголосних у протиставленні за дзвінкістю – глухістю.

До шумних приголосних української мови відносять: [б], [д], [з], [ж], [дз], [дж], [г], [ґ], [н], [ф], [м], [с], [ш], [ц], [ч], [к], [х].

Шумними називають ті, які утворюються за допомогою шуму і тону або голосу, але в яких переважає шум. Вони діляться на дзвінки та глухі. Дзвінки творяться із шуму і голосу, при їх артикуляції голосові зв'язки напружені і дрижать. До шумних дзвінких належать: [б], [д], [з], [ж], [дз], [дж], [г], [ґ]. Глухі творяться тільки

з шуму. Голосові зв'язки при їх творенні менш напружені і не дрижать. Шумні глухі: [n], [ɸ], [m], [c], [w], [u], [ɟ], [k], [x].

Дзвінки і глухі приголосні становлять співвідносні пари: [b]-[n], [d]-[m], [z]-[c], [ʒ]-[w], [dʒ]-[u], [dʒ]-[ɟ], [r]-[k], [z]-[x] [3, 35–38].

Приголосні англійської мови також поділяють на дзвінки: [b], [d], [g], [m], [n], [ŋ], [v], [z], [ʒ], [dʒ], [ð], [r], [l], [w], [l] та глухі: [p], [t], [k], [f], [θ], [s], [ʃ], [h], [tʃ].

Дзвінки приголосні німецької мови: [b], [d], [g], [v], [z], [ʒ], [m], [n], [ŋ], [l], [r] і глухі: [p], [t], [k], [pf], [ts], [tʃ], [f], [s], [ʃ], [ç], [x], [h].

Приголосні української, англійської та німецької мов характеризують також за тривалістю звучання.

Вивчення відносної тривалості звучання звуків дає змогу зіставити окремі групи приголосних. У німецькій мові найбільшу тривалість мають аффрикати [pf], [ts], [tʃ] (*Kopf, Plats, Rutschen*), а найменшу – зімкнені [b], [d], [g] (*Bann, Dunkel, Gegend*). В українській мові аффрикати [dʒ], [dʒ], [u], [ɟ] також є найтривалішими (*дзвін, ходжу, цікавий, чому*). В англійській мові найбільш тривалі – це аффрикати [tʃ], [dʒ] (*choice, edge*).

Після аффрикат найдовшими приголосними звуками німецької мови є щілинні глухі [ʃ], [ç], [x], [s], української мови – шумні [w], [ʒ], англійської мови – [ʃ], [ʒ].

Спільним для мовних систем є також наявність аффрикатів.

Аффрикати – це складні звуки, що утворюються поєднанням двох звукових елементів [6, 51]. В українській та німецькій мовах є однаковий аффрикат [ɟ] – [ts] (*цим – Zug*). В українській та англійській мовах є однаковий аффрикат [dʒ] – [dʒ] (*бджола – joy*). Спільним аффрикатом для трьох мов є глухий [ɟ] – [tʃ] – [tʃ] (*чоловік – champion – Kutscher*).

Розглянемо випадки однакового в системах голосних звуків української, англійської та німецької мов.

В українській, англійській та німецькій мовах голосні звуки характеризують за лабіалізованістю – нелабіалізованістю.

В українській мові при творенні лабіалізованих голосних [o], та [y] губи витягуються вперед і заокруглюються. До нелабіалізованих належать [i], [u], [e], [a]. У німецькій мові голосні переднього ряду [y:] та [o:] є найбільш лабіалізовані. Найменше розкриття губ спостерігається при вимові голосних заднього ряду [u:] та [o:]. Лабіалізація коротких голосних [v], [ɔ], [y] та [œ] менша за лабіалізацію довгих. Нелабіалізовані голосні: [i:], [i], [e:], [ɛ], [ɛ], [ə], [a:], [a] [7, 16–24].

В англійській мові лабіалізовані звуки – це [ɔ:] та [u:]. Лабіалізація може бути широкою або вузькою: [ɔ:] вимовляється із середньою між широкою та вузькою лабіалізацією; [u:] вимовляються з вузькою лабіалізацією. Короткі звуки [ɔ] та [u] є ледь лабіалізованими. Решта голосних англійської мови – нелабіалізовані [5, 12–13].

Отже, розглянуті нами вище випадки однакового у системах приголосних і голосних звуків англійської та німецької мов можна вивчати з опорою на рідну мову, а також на першу іноземну.

Особливе місце при порівнянні приголосних та голосних звуків української, англійської та німецької мов займає *частково подібне*. Частково подібними називатимемо ті явища, які мають багато спільного, а в деяких випадках і повністю збігаються.

Проаналізуємо випадки часткової подібності в системах англійської та німецької мов, наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Вимовні особливості частково подібного в системах приголосних та голосних звуків англійської та німецької мов

СИСТЕМИ ПРИГОЛОСНИХ		
Характеристика	Англійська мова	Німецька мова
1. Вимова з аспірацією	[p], [t], [k]	[p], [t], [k]
2. Вимова з мускульним напруженням мовленнєвого апарату та силою повітряного потоку	[p], [t], [k], [f], [θ], [s], [ʃ], [h], [tʃ]	[p], [t], [k], [pf], [ts], [tʃ], [t], [s], [ʃ], [ç], [x], [h]
3. Наявність задньоязикового зімкненого носового сонанта [ŋ]	[ŋ]	[ŋ]
4. Відсутність подовження приголосних звуків	<i>button</i> [ˈbʌtn], <i>egg</i> [eg], <i>beginner</i> [biˈɡinə]	<i>Anna</i> [ˈana:], <i>Sonne</i> [ˈzɔnə]
СИСТЕМИ ГОЛОСНИХ		
Характеристика	Англійська мова	Німецька мова
1. Голосні звуки характеризують за довготою – короткістю	довгі: [i:], [a:], [ɔ:], [u:], [ə:]; короткі: [i], [e], [æ], [ʊ], [ʌ]	[i:-i], [y:-y], [e:-ε], [ø:-œ], [u:-v], [o:-ɔ], [a:-a]
2. Наявність носових голосних	голосні, назалізовані сонантами [m], [n], [ŋ]	[ã], [˜ε], [õ], [˜œ]
3. Наявність дифтонгів	[eɪ], [aɪ], [oɪ], [aʊ], [əʊ], [iə], [ɛə], [uə], [ɔə]	[ae], [ɔø], [ao]

Як засвідчує таблиця 2, частково подібне в системі приголосних звуків англійської та німецької мов зустрічається в таких випадках, як аспірація, мускульне напруження мовленнєвого апарату, наявність задньоязикового зімкненого носового сонанта [ŋ] та подовження приголосних звуків. У системі голосних звуків англійської та німецької мов спостерігаємо наявність носових голосних, дифтонгів та характеризуємо голосні звуки за довготою – короткістю звучання.

В англійській та німецькій мовах, на відміну від української, приголосні звуки не протиставляють за твердістю – м'якістю, тому окремо це явище розглядати не будемо.

В англійській та німецькій мовах приголосні звуки вимовляються з *аспірацією*. В українській мові артикуляції приголосних звуків не притаманна аспірація.

Аспірація (лат. *aspiratio* – “видихування”) – акустичний ефект, що утворюється при різній силі видихування повітря під час вимови звука. Це шум видихуваного повітря при швидкому подоланні перепони [5, 37]. Аспірація відбувається при вимові глухих зімкнених [p], [t], [k] англійської та німецької мов. Наприклад: англ. *pepper, time, look*; нім. *Pilz, Tempel, Kante*.

При артикуляції англійських на німецьких приголосних *мускульне напруження та сила повітряного потоку* більші, ніж в українській мові. При цьому глухі приголосні є більш напруженими, ніж дзвінки [8, 13; 5, 36].

В англійській та німецькій мовах є задньоязиковий зімкнений *носовий сонант* [ŋ]. Він являється одним із найважчим при засвоєнні звуків. [ŋ] – один із найкоротших приголосних звуків німецької та англійської мов. У вимові бере участь задня спинка язика, а м'яке піднебіння опускається [5, 54; 8, 57]. Наприклад: англ. *sing* [siŋ], *long* [loŋ]; нім. *Achtung* [ˈahtuŋ]. В українській мові такого звука немає.

В англійській та німецькій мовах відсутнє подовження приголосних звуків. Подвійне написання приголосних вимовляється як один звук. Наприклад: англ. *button* [ˈbʌtn], *egg* [eg], *beginner* [biˈɡinə]; нім. *Anna* [ana:], *Sonne* [ˈzɔnə].

Розглянемо випадки частково подібного в системах голосних звуків англійської та німецької мов.

Голосні звуки в англійській та німецькій мовах характеризують за *довготою* – *короткістю звучання*. В англійській мові довгі голосні звуки – це [i:], [a:], [ɔ:], [u:], [ə:], а короткі – [ɪ], [e], [æ], [ʊ], [ɪ]. У німецькій мові довгі і короткі голосні звуки утворюють пари: [i:-ɪ], [y:-ʏ], [e:-ɛ], [ø:-œ], [u:-ʊ], [o:-ɔ], [a:-a] [7, 5].

В англійській та німецькій мовах є *носові голосні*.

В англійській мові носовий голосний звук твориться в тому випадку, коли у слові йому передують або йдуть слідом за ним приголосні сонанти [m], [n], [ŋ]. Отже, сонанти назалізують голосні. Носові голосні також помітно подовжуються під впливом сонантів. Назалізація в точних лінгвістичних записах позначається знаком [~]: *song* [sɔ̃ŋ], *him* [hĩm], *not* [nɔ̃t].

Носові голосні німецької мови – це [ã], [ɛ̃], [õ], [œ̃].

У німецькій мові існує тенденція вимовляти запозичені звуки так, як вони вимовляються в мові-джерелі. Разом з французькими словами було перенесено і носові голосні. На сучасному етапі розвитку мови співіснують два способи артикуляції: на французький лад і наближений до німецьких вимовних звичок.

Наприклад: *Restaurant* [rɛstoˈrã / rɛstoˈran], *Cousin* [kuˈzɛ̃ / kuˈzɛŋ], *Fasson* [faˈsõ / faˈsɔŋ], *Verdum* [vɛrˈdœ̃ / vɛrˈdœŋ].

В українській мові, на відміну від англійської та німецької, немає носових голосних.

Як в англійській так і в німецькій мовах є *дифтонги*. Як відомо, дифтонг – це тісне сполучення двох голосних в одному складі.

Англійські дифтонги характеризуються наголосом на першому голосному (ядрі), а другий елемент (глайд) – ненаголошений. В англійських дифтонгах спостерігаються такі тенденції: 1) перший елемент подовжується; 2) другий елемент скорочується і має тенденцію до нейтралізації (наближається до фонемі [ə]); 3) дифтонги переходять в монофтонги (монофтонгуються) [5, 24]. Англійські дифтонги: [eɪ], [aɪ], [oɪ], [aʊ], [əʊ], [iə], [ɛə], [uə], [ɔə].

Німецькі дифтонги відзначаються більшою силою і тривалістю першого компонента. Німецькі дифтонги: **ai, ei, ey, au** [ae] (*Mais, vorbei, Heyne, Mayer*), **äu, eu, oi, oy** [ɔə] (*Bäume, Mäuse, neun, Deutsh, Boykott, Broiler*), **au, ou, ow** [ao] (*Mauser, Maus, Tower, Pound*) [8, 35–36].

Українській мові не знає дифтонгів, в ній є 10 – голосних звуків, з яких **а, е, и, і, о, у** передають кожна по одному звуку, а літери **є, ю, я** позначають по одному звуку лише після м'яких приголосних (*синє, люди, ряд*), а на початку слова, після голосних і після апострофа – по два [ÿ + e], [ÿ + y], [ÿ + a]: (*має, юнак, в'янути*); літера **ї** завжди позначає два звуки [ÿ + j]: (*їжа, з'їзд*); літера **й** перед **о** позначає приголосний [j]: (*його*), а в інших позиціях – нескладовий голосний [j]: (*йду, гаї*).

Отже, такі особливості у системах приголосних звуків англійської та німецької мов, як аспірація, мускульне напруження мовленнєвого апарату, наявність задньоязикового зімкненого носового сонанта [ŋ], подовження приголосних звуків, а також наявність носових голосних, дифтонгів та характеристика голосних звуків за довготою – короткістю звучання є зовсім новими для україномовних студентів і потребують спеціального опрацювання.

Таблиця 3

Особливі фонетичні явища частково подібного в системах приголосних та голосних звуків української та німецької мов

СИСТЕМИ ПРИГОЛОСНИХ		
Характеристика	Українська мова	Німецька мова
1. Особливості артикуляції вібрантів	[p]	[r], [R], [r̥], [ʌ]
2. Особливості артикуляції фарингальних звуків	[r]	[h]

Розглянемо випадки частково подібного в системах приголосних звуків української та німецької мов (таблиця 3).

Як в українській так і у німецькій мові є звуки – *вібранти*. Але вони кардинально відрізняються один від одного. Вібранти німецької мови [r], [R] та вібрант української мови [p] важко зіставляти, хоч передньоязикове [r] та українське [p] схожі за артикуляційним укладом. Більшого поширення, ніж передньоязикове [r], набуло увулярне [R], якого немає в українській мові і навколо якого спостерігається велика варіативність. Можна встановити чотири основні типи: передньоязикове [r] (*Rad, Rhombus*), увулярне [R] (*Berg, heraus*), язичкове [r̥] (*Rabe, Rast*) і вокалізоване [ʌ] (*Uhr, ihr, aber*). Передньоязикове [r] артикулюється у німецькій і в українській мові загнутим назад кінчиком язика. Однак у німецькій мові артикуляція дещо

послаблена, здебільшого спостерігається лише один слабкий “удар”, тоді як в українській мові зазвичай спостерігаються два-три “удари”. Увулярне [R] утворюється завдяки вібрації маленького язичка, а задня спинка язика підіймається до м'якого піднебіння. Увулярне [R] переважно дзвінке. При язичковому [r] між задньою спинкою язика і маленьким язичком утворюється щілина. Вокалізоване [ɹ] утворюється внаслідок розширення щілини. Тембр [ɹ] подібний до [a] з домішкою [oe], або [ɔ] [7, 56–59; 8, 62–63].

В англійській мові приголосний звук [r] не являється вібрантом, він – передньоязиковий післяальвеолярний фрикативний сонант з незначним шумом. Цей звук дуже слабкий [5, 72]. Наприклад: *river* [ˈrɪvə].

І в українській і у німецькій мовах є фарингальні звуки, але вони відрізняються за місцем творення і тим, що у німецькій мові [h] – глухе, а в українській [ɣ] – дзвінке. Наприклад: нім. *haben, stimmhaft*; укр. *голуб, допомога*.

В англійській мові фарингальних звуків немає.

Отже, засвоюючи особливості артикуляції вібрантів та фарингальних звуків у німецькій мові спираємося на українську мову.

Особливу увагу при порівнянні приголосних та голосних звуків української, англійської та німецької мов необхідно приділити *специфічному*. Специфічне виділяється для того, щоб при вивченні другої та третьої іноземних мов можна було виокремити явища, які відрізняються від тих, що існують в рідній мові.

Специфічними називатимемо ті явища, які являються неповторними та унікальними у мові.

Охарактеризуємо випадки специфічного в системах приголосних звуків української, англійської та німецької мов, наведені в таблиці 4.

Таблиця 4

Специфічне в системах приголосних та голосних звуків української, англійської та німецької мов

СИСТЕМИ ПРИГОЛОСНИХ			
Характеристика	Українська мова	Англійська мова	Німецька мова
1. Наявність передньоязикових міжзубних апікальних плоскощільних фрикативних звуків [θ] і [ð]	–	[θ], [ð]	–
2. Губний африкат [pf]	–	–	[pf]
3. Губний африкат [дз]	[дз]	–	–
4. Наявність сонанта [r]	–	[r]	–
5. Подовження	+	–	–

СИСТЕМИ ГОЛОСНИХ			
Характеристика	Українська мова	Англійська мова	Німецька мова
1. Характеристика голосних за закритістю / відкритістю	–	–	[i:-i], [y:-y], [e:-ε], [ø:-oe], [u:-v], [o:-ɔ]
2. Наявність умляутив	–	–	ä, ö, ü, äu
3. Сполучення дифтонгів [ei], [ai], [oi], [au], [əu] з нейтральною фонемою [ə]	–	[eiə], [aiə], [oiə], [auə], [əuə]	–

Як засвідчує таблиця 4, в англійській мові є передньоязикові міжзубні апікальні плоскощілинні фрикативні звуки [θ] і [ð]. [θ] – сильний довгий глухий приголосний звук, який вимовляється подібно до українського [с], але кінець язика знаходиться між верхніми і нижніми зубами. При цьому утворюється плоска щілина між верхніми різцями і поверхнею переднього краю язика. Саме через неї продувається повітря, в результаті чого твориться звук [θ]. Наприклад: *to thank* [θænk], *thumb* [θлт]. [ð] – слабкий і короткий дзвінкий приголосний звук, який являється парою фонемі [θ]. Наприклад: *those* [ðouz], *there* [ðεə].

У німецькій мові є губний аффрикат [pf], при вимові якого губний зімкнений елемент аффриката не закінчується вибухом, як це відбувається у всіх зімкнених, а поступово переходить у щілину, що утворюється між верхньою губою і нижніми зубами. Щілинний елемент аффриката трохи довший від зімкненого [8, 67]. Наприклад: *Dampf, Pferd*.

В українській мові є аффрикат [дз], який являється дзвінкою парою глухому [ц]. Наприклад: *дзвін, дзьоб*.

Англійський приголосний [r] не має аналогів в українській і німецькій мові. При вимові сонанта [r] ледь зігнутий назад кінчик язика піднімається до задньої частини альвеол, утворюючи таким чином щілину. Щілина не повинна бути настільки вузькою, щоб творився звук [ж], але і не має бути надто широкою. Кінець напруженого язика необхідно тримати нерухомим, не доторкаючись ним до альвеол. Голосові зв'язки вібрують. М'яке піднебіння підняте, а струмінь повітря проходить через щілину між кінчиком язика і післяальвеолярною частиною твердого піднебіння. Так твориться сонант [r] з незначним шумом. Положення губ залежить від наступного після [r] голосного. Наприклад, у слові *reach* [ri:tʃ] звук [r] вимовляється з нейтральним положенням губ; а в словах *raw* [ro:], *root* [ru:t] він вимовляється із заокругленими губами.

В українській мові приголосні звуки подовжуються. Наприклад: *життя* [ж`итт`а]. В англійській та німецькій мові подвоєння літер на письмі не матиме подовження в артикуляції.

Проаналізуємо випадки *специфічного* в системах голосних звуків української, англійської та німецької мов.

У німецькій мові довгота-короткість супроводжується, як правило, закритістю-відкритістю. Довгі голосні, зазвичай, закриті, і навпаки, короткі – відкриті. Це дійсно так для шести пар фонем: [i:-ɪ], [y:-ʏ], [e:-ɛ], [ø:-œ], [u:-ʊ], [o:-ɔ]. І тільки одна пара [a:-a] не протиставляється за ознакою закритості-відкритості, бо розкриття рота при [a:-a] нестале. Буває, що при вимові [a:] рот розкривається більше, ніж при [a] і, навпаки.

У німецькій мові є умляуту (umlaut), набуті від голосних **a-ä** ([ɛ]-[ɛ:]), **o-ö** ([œ]-[ø:]), **u-ü** ([ʏ]-[y:]) і сполучення **au-äu** ([o-ø:]) вказують на зміну кореневого голосного. Голосні з Umlaut можуть також вимовлятися як короткі і довгі: *Gäste, Zähne, öffnen, Mücke, schön, spüren, läuft, Häuser*. В українській та англійській мовах, на відміну від німецької, немає умляутів.

В англійській мові дифтонги [eɪ], [aɪ], [oɪ], [aʊ], [əʊ] сполучаються з нейтральною фонемою [ə]. У результаті відбуваються наступні сполучення голосних: [eiə], [aiə], [oiə], [auə], [əuə]. Наприклад: *player* [eiə], *flier* [aiə], *flour* [auə], *slower* [əuə], *employer* [oiə].

Отже, на такі специфічні одиниці, як наявність передньоязикових міжзубних апікальних плоскощільних фрикативних звуків [θ] і [ð], наявність сонанта [ɹ] та сполучення дифтонгів [eɪ], [aɪ], [oɪ], [aʊ], [əʊ] з нейтральною фонемою [ə] в англійській мові; характеристика голосних за закритістю / відкритістю, наявність губного африката [ɹf], умляутів ä, ö, ü, äu у німецькій мові; наявність африката [ðz] і подовження приголосних в українській мові необхідно виділити більше часу на опрацювання.

Таким чином, при виявленні однакового в системах приголосних та голосних трьох мов можна спиратися на вже засвоєний матеріал як з рідної мови, так і першої іноземної.

Опрацьовуючи такі частково подібні явища, як особливості артикуляції вібрантів та фарингальних звуків у німецькій мові спираємося на українську мову, а мускульне напруження мовленнєвого апарату, аспірація, наявність задньоязикового зімкненого носового сонанта [ŋ], подовження приголосних звуків, наявність носових голосних, дифтонгів та характеристика голосних звуків за довготою звучання потребують спеціального опрацювання і тому при їх вивченні доцільно спиратися на попередньо опрацьований матеріал з англійської мови.

Специфічні явища в системах приголосних та голосних звуків української, англійської та німецької мов є неповторними і виділяються для того, щоб при вивченні другої та третьої іноземних мов враховувати їх складність і виділяти більше часу на їх опрацювання.

Перспективи подальшого вивчення проблеми зіставного аналізу фонем української, англійської та німецької мовних систем вбачаємо через здійснення зіставлення мовних одиниць на лексичному рівні.

Література

1. Бурая Е. А. Фонетика современного английского языка : теоретический курс [текст] : учебник [для студ. лингв. вузов и факул.] / Е. А. Бурая, И. Е. Галочкина, Т. И. Шевченко. – М. : Академия, 2006. – 272 с.

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Карпенко Ю. О. Фонетика и фонология сучасної української мови : учб. посібник [для студ. філолог. фак.] / відп. ред М. М. Фащенко ; Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечникова / Ю. О. Карпенко. – Одеса : Чорномор'я, 1996. – 144 с.
4. Кочерган М. П. Основы зіставного мовознавства : підручник / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2006. – 424 с.
5. Лебединская Б. Я. Фонетический практикум по английскому языку / Б. Я. Лебединская. – М. : Международные отношения, 1978. – 176 с.
6. Можаяєва Т. А., Петрушенко О. Ф. Українська мова : навчальний посібник [для студентів нефілологічних факультетів вузів, абітурієнтів, слухачів підготовчих відділень] / Т. А. Можаяєва, О. Ф. Петрушенко. – Вінниця : ГЛОБУС-ПРЕС, 2005. – 576 с.
7. Прокопова Л. І. Вступний курс фонетики німецької мови для вузів : навчальний посібник / Л. І. Прокопова. – К. : Грамота, 2004. – 136 с.
8. Bylyzja Ja. T., Schatska H. M. Einführungskurs der deutschen Phonetik : Lehrbuch für die Studenten der Fakultäten für Fremdsprachen (in Deutsch und Ukrainisch) / Ja. T. Bylyzja, H. M. Schatska. – Iwano-Frankiwnsk : Plaj, 2001. – 72 s.
9. Википедия : свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki>.

Анотація

Представлені результати порівняльного аналізу фонетичних систем української, англійської та німецької мов. Розглядаються в міжмовному зіставленні групи однакових, частково схожих і специфічних фонетичних одиниць, а також дидактичні особливості включення їх у процес паралельного вивчення трьох мов.

Ключові слова: порівняльний аналіз, фонетична система, фонетична одиниця, однакове, частково схоже, специфічне.

Аннотация

Представлены результаты сравнительного анализа фонетических систем украинского, английского и немецкого языков. Рассматриваются в межъязыковом сопоставлении группы одинаковых, частично схожих и специфических фонетических единиц, а также дидактические особенности включения их в процесс параллельного изучения трех языков.

Ключевые слова: сравнительный анализ, фонетическая система, фонетическая единица, одинаковое, частично схожее, специфическое.

Summary

The article deals with the issue of results of the comparative analysis of the phonetic system of Ukrainian, English and German languages. The interlingual comparison studies identical, partially similar and specific phonetic units and didactic peculiarities of their inclusion into the parallel study of three languages.

Keywords: comparative analysis, phonetic system, phonetic units, identical, partially similar, specific.